

Rákosi vipera és a Natura 2000 Hálózat

A faj szerepel a Natura 2000 II. listáján és ennek köszönhetően az összes előfordulási helye bekerült a Natura 2000 Hálózatba. Ezeket a területeket a területkezelést alá kell rendelni a rákosi vipera élőhelyi igényeinek.

A program részfeladata, hogy az úgynevezett „viperabarát” kezelésre fogalmazzon meg ajánlásokat. A program szórólapokon, rendszeres sajtóközleményekben, internetes honlapon (www.mme.hu/rakosivipera) és lakossági fórumokon fogja informálni az érdeklődőket. A lakossági fórumokat a viperaélőhelyek közelében található településeken tartjuk, ahol a programról egy-egy információs táblát is elhelyezünk. A térségben működő hivatalos és polgári természetőrök számára kétnapos továbbképzést tartunk, melyen a program résztvevői és egyéb szakemberek ismertetik a program fontosabb elemeit, illetve a fajjal kapcsolatos egyéb tudnivalókat.

k ö z ö s c é l u n k :

aRákosi Vipera megőrzése!

További információ:

Halpern Bálint

LIFE-programvezető
06 20 478 7070

balint.halpern@axelera.hu

Péchy Tamás

Rákosivipera-védelmi Központ vezető
06 30 940 6712

modartav@hu.inter.net

1974-2004

k ö z ö s c é l u n k :

aRákosi Vipera megőrzése!

Rákosivipera-védelmi Központ

A Rákosivipera-védelmi Központ kialakításának igénye már évek óta felmerült, hiszen a természetes populációk folyamatos fogyása előrevetítette a faj végleges eltűnésének rémképét. A Központ elsődleges célja a veszélyeztetett élőhelyekről bekerült állatok tartása és szaporítása. Szabadtéri terráriumokban lehetőség nyílik az egymástól elszigetelt élőhelyekről származó egyedek párosítására, orvoslva az izolált kisméretű vad populációkban jelentkező beltenyésztéses leromlás jelenségét.

A Központban nevelt kisviperák – köszönhetően a táplálék-bőségnek és a ragadozók kizárásának – várhatóan nagyobb arányban válnak szaporodóképes egyedekké, mint a vad populációkban élő társaik. A Központ keretei között lehetőség nyílik számos, a faj rejtőzködő életmódja miatt tisztázásra váró kérdés megválaszolására, és az így nyert információk segíthetik a területszintű védelmi intézkedéseket.

A Védelmi Központ szakmai és technikai üzemeltetéséért az MME felel, szorosan együttműködve a KNPI-vel, míg az ott folyó szakmai munkát a téma szakértőiből álló Rákosi Vipera Szakmai Tanács felügyeli. A kapcsolódó genetikai vizsgálatokat az ELTE Genetika Tanszék szakemberei végzik, míg az állatorvosi felügyeletet a Fővárosi Állat- és Növénykert, valamint az Országos Állategészségügyi Intézet látja el.

Rákosi vipera

A rákosi vipera sztyeppmaradványok lakója. Nedves és száraz gyepfűpusok alkotta réteket, legelőket követeli, mely területeket mikrodomborzati, illetve mikroklimatikus változatosságuk és táplálékélességük miatt választja élőhelyéül. Téli időszakban domb-
hátságban lévő rágszőlősrátokba húzódik, ahol hibermélt állapotban vészeli át a hideg napokat. A tavaszi nászidőszakban a hímek különösen sokat mozognak, ilyenkor a legvalószínűbb, hogy megpillanítjuk őket. A nőstények nyár végén, szeptember elején fiatalok, általában 6-14 eleven utódot hozva világra, melyek 13-18 cm hosszúak. Három-négy éves korukra válnak ivaréretté. A hímek maximális testhossza 45 cm, míg a nőstények elérhetik az 55 cm-t is. A fiatal egyedek elsősorban egyeneszárnyúakkal (jáskákkal, tücskökkel) táplálkoznak, míg a felnőtt példányok gyíkokkal, madárfiókákkal és rágszőlősvadékokkal egészítik ki étrendjüket. A rákosi vipera mérge felnőtt emberre gyakorlatilag veszélytelen, a marás – bár a faj óvatossága miatt ritkaság – miatt ez manapság nagyon ritka – méhcsípésszerű, gyorsan múló tünetekkel jár. Nem véletlenül rejtezködő életmódú ez a kistermetű kígyó, hiszen – különösen fiatal korában – számos állat életpáji szerepet. Predátorai közé tartoznak a gólyafélék, gemfélék, rétihéjak, a szalakóta, a fűcica, vagy a szintén fokozatosan védett házikó is. Földalatti bűvőhelyéről kárja a vadászó, kíssa a róka és a borz is.

Elűnésének okai

A rohamos természetes legfőbb oka élőhelyeinek átalakítása. A korábban kiszámíthatatlan vízjárású területek a csatornák kiépítésének köszönhetően alkalmassá váltak nagytáblás művelésű hasznosításra, mely a gyepek nagy részének felszántását eredményezte. A megmaradt kaszálókon az intenzív mezőgazdasági tevékenységgel járó gyephasználat a faj számára kedvezőtlennek bizonyult. Tovább rikkoltató állapotait a kereskedelmi célú gyűjtés, és a szándékos pusztítás. A megmaradt, kislétszámú populációk sérülékenyeké válnak, s felmorzsolódásukhoz már kisebb lokális katasztrófák is elegendőek lehetnek.

Közös célnak: a rákosi vipera megőrzése

Csalafokozásunkkal Magyarország is számos természeti értékkel gazdagította az Európai Uniót. Ezen értékeink közül különösen nagy jelentőségűek azok, melyek csak hazánk területén fordulnak elő, mint például a rákosi vipera. Sajnos ez a kistermetű mérgeeskígyó az elmúlt évtizedek során szinte a szemünk láttára szorult vissza és tűnt el ismertebb előfordulási helyeiről. Jelenleg a magyar gerinces fauna elismerten legveszélyeztetettebb faja, teljes magyarországi állományát 500 példánnyal is kevesebbre becsülik. Faj végleges eltűnését megelőzendő dolgoztuk ki hosszútávú programunkat, melyben elsődleges célunk a faj fennmaradásának biztosítása. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME), a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága (KNPI) és a Duna-poly Nemzeti Park Igazgatósága (DINPI) által közösen benyújtott „A rákosi vipera (Vipera ursinii rakosensis) hosszútávú megőrzésének megvalósítása” című pályázatát támogatásra méltónak ítélte az Európai Bizottság és a LIFE-Nature alapprojekt biztosítja a négyéves program teljes költségvetésének 50%-át.

A pályázat alrészai a következők: gyeprekonstrukció az erdőtelepítések által elfoglalt korábbi élőhelyeken; Rákosivipera-védelmi Központ kialakítása és működtetése; állomány-monitoring és kapcsolódó kutatások; lakosság informálása, szemléletformálása a faj helyzetéről, illetve a védelem fontosságáról.

Gyeprekonstrukció: viperaélőhelyek visszafoglalása.

A gyeprekonstrukcióra a Peszér-
adocsi területen található két ismert vipera élőhelyet elválasztó erdőszáv helyén kerül sor. Ezeket a tájidegen akác és fekete fenyő alkotta erdőket a '90-as évek elején telepítették a térségben található magasztalokra.

a Rákosi
Vipera
megőrzésé!

Terepi kutatások

Igy nemcsak egyszerűen szigorodott a viperek élőhelye, hanem megfosztották a fajt a magasabb vízállásnál is biztonságos telelőhelyeitől. A gyeprekonstrukció a KNP szakemberei végzik, a program által kidolgozott Kezelési Tervet követve. Reményeink szerint a viperek idővel használni kezdi a kialakuló száraz gyepeket, megteremtve a lehetőségét a két részpopuláció egyesülésének.

A Központ léte nem jelenti a terület szintű védelem feladását, így a program fontos része a meglévő állományok monitoringja. A KNPI illetve a DINPI illetékesi területen található élőhelyeken a viperek és egyéb állatfajok vizsgálatán kívül botanikai vizsgálatokra, a viperek fő táplálékbaízisát jelentő egyeneszárnyúak felmérésére és a potenciális bővőhelyek kialakítása miatt fontos, illetve szintén táplálékértékelést jelentő egyes kisméretű állatok vizsgálatára kerül sor. A vizsgálatokat felkutatási intézményekben dolgozó kutatók, illetve az MME szakemberei végzik. A monitoring célja, hogy a mai ismert élőhelyek minél több objektív paraméterrel tudjuk jellemezni. A jelenlegi és korábbi élőhelyek összehasonlítása feltárhatja a viperek visszaszorulásának egyéb, ma még nem ismert okait, valamint segíthet a területek későbbi, úgynevezett „viperaorát” kezelésére ajánlások megfogalmazásában.